
**MINIMALAUS DARBO UŽMOKESČIO (MDU) IR
NEAPMOKESTINAMŲJŲ PAJAMŲ DYDŽIO (NPD)
DIDINIMO PRIELAIDOS IR POVEIKIS**

dr. doc. Dalius Raškinis

2006 m. spalio 10 d.
KAUNAS

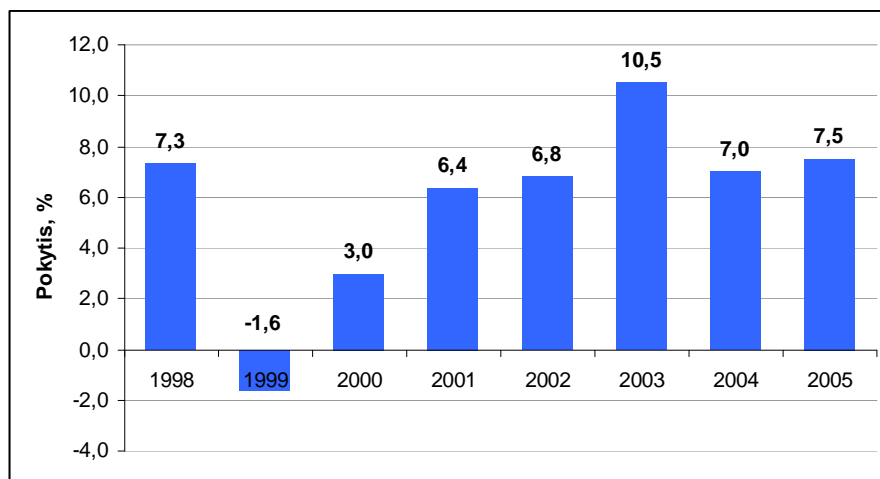
TURINYS

1. MDU DIDINIMO MAKROEKONOMINĖS PRIELAIDOS	3
BENDRASIS VIDAUS PRODUKTAS (BVP)	3
VARTOJIMO PREKIŲ IR PASLAUGŲ KAINOS	5
NEDARBAS	6
2. MDU IR VDU LIETUVOJE IR UŽSIENIO ŠALYSE PALYGINIMAS.....	9
MINIMALUS DARBO UŽMOKESTIS (MDU)	9
VIDUTINIS DARBO UŽMOKESTIS (VDU).....	10
3. MINIMALAUS DARBO UŽMOKESČIO DIDINIMO IKI 700 LT POVEIKIS ATSKIRIEMS MAKROEKONOMINIAMS DYDŽIAMS	12
MDU DIDINIMO POVEIKIS VALSTYBĖS IR SODROS BIUDŽETO PAJAMOMS IR IŠLAIDOMS	12
MDU DIDINIMO POVEIKIS DARBO VIETOMS (DIDĖJIMUI AR MAŽĖJIMUI)	14
MDU DIDINIMO POVEIKIS KAINŲ LYGIO AUGIMUI IR TUO PAČIU ĮMONIŲ KONKURENCINGUMUI.....	15
4. MDU DIFERENCIJAVIMO GALIMYBIŲ PAGAL DARBUOTOJŲ AMŽIŲ IR TERITORINIŲ PRINCIPŲ LIETUVOJE VERTINIMAS.....	15
MINIMALAUS DARBO UŽMOKESČIO DIFERENCIJAVIMAS ES ŠALYSE.....	15
MINIMALAUS DARBO UŽMOKESČIO DIFERENCIJAVIMAS LIETUVOJE.....	16
5. VERSLŲ VIENIJANČIŲ ORGANIZACIJŲ POŽIŪRIS Į MDU IR NPD DIDINIMĄ. PRIORITETŲ IŠSKYRIMAS.....	17
6. MINIMALAUS DARBO UŽMOKESČIO (MDU) IR NEAPMOKESTINAMŲJŲ PAJAMŲ DYDŽIO (NPD) DIDINIMO POVEIKIS	18
MDU IR NPD DIDINIMO POVEIKIS GYVENTOJŲ PAJAMŲ DIFERENCIACIJAI	18
MDU IR NPD DIDINIMO POVEIKIS SKURDO LYGIUI LIETUVOJE	19
IŠVADOS	20

1. MDU didinimo makroekonominės prielaidos

Bendrasis vidaus produktas (BVP)

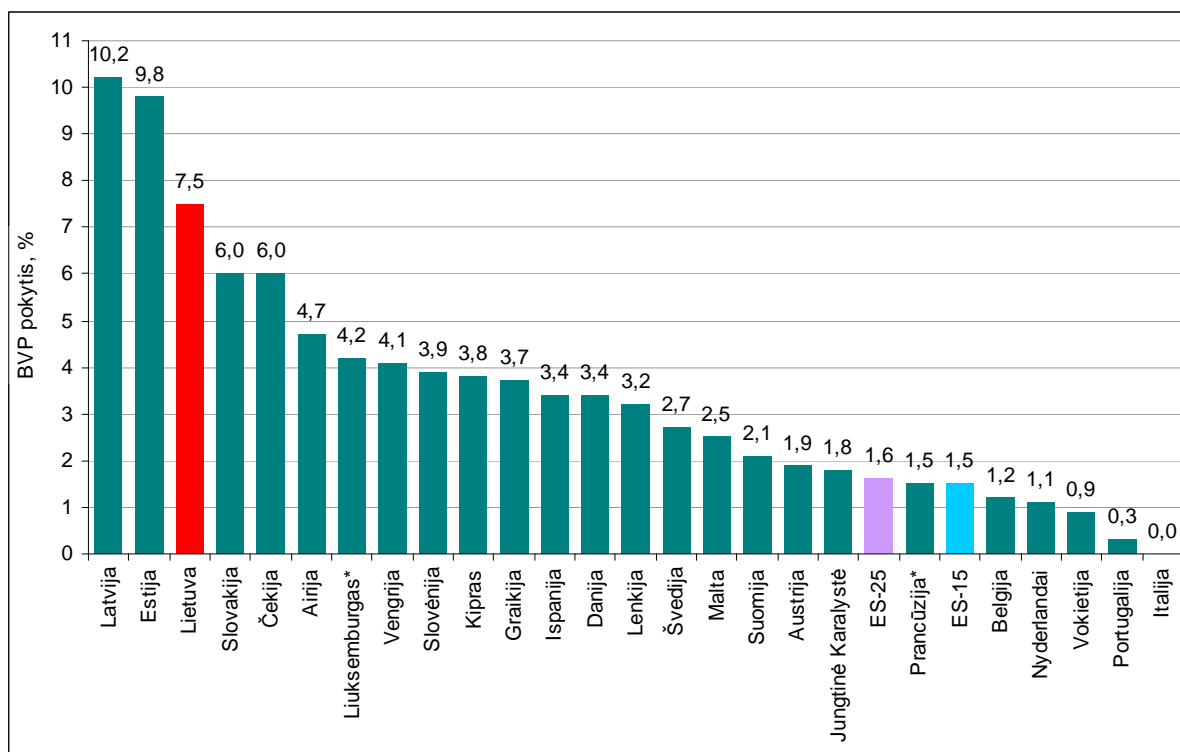
Bendrasis vidaus produktas (BVP) yra pagrindinis makroekonominis rodiklis, kuriuo remiantis vertinamas šalies ekonomikos lygis. Lietuvos BVP nuo 2000 metų išlaiko spartaus augimo tempus (žr. 1 pav.).

Šaltinis: Statistikos departamentas prie LR Vyriausybės

1. pav. Realus BVP pokyčiai Lietuvoje

Skaičiuojant palyginamosiomis kainomis, 2005 m. BVP metinis pokytis sudarė 7,5 proc. ir buvo vienas didžiausių tarp Europos Sąjungos šalių (žr. 2 pav.).

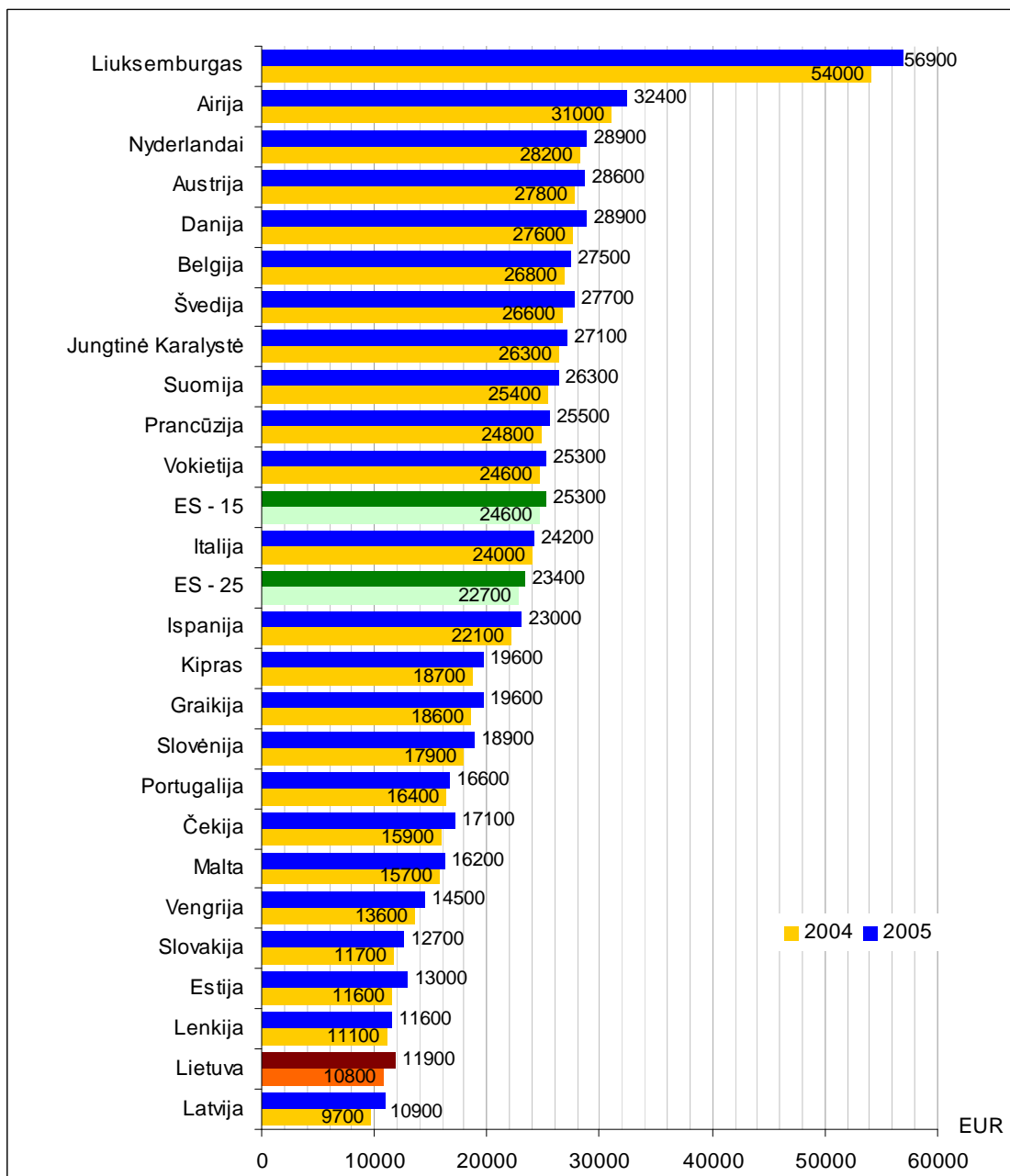

Šaltinis: Parengta autorių pagal Statistikos departamento prie LR Vyriausybės duomenis pateiktus remiantis Eurostat duomenų baze *New Cronos*, 2006 m. balandžio 21 d.

2. pav. Bendrojo vidaus produkto augimas ES šalyse 2005 metais

Nepaisant sparčių BVP augimo tempų, Lietuvos BVP, tenkančio vienam gyventojui, rodiklis yra vienas mažiausių visoje Europos Sąjungoje. 2005 m. šis rodiklis palyginamąja valiuta - perkamosios galios standartais, lenkė tik kaimyninę Latviją (žr. 3 pav.).

Didžiausias BVP, tenkantis vienam gyventojui buvo Liuksemburge, kur 2005 rodiklio reikšmė palyginamąja valiuta sudarė 56.900 eurų (beveik 5 kartus daugiau nei Lietuvoje) ir 243,2 proc. viršijo ES šalių vidutinį BVP, tenkantį vienam gyventojui. Antroje vietoje pagal šį rodiklį 2005 m. buvo Airija (32.400 EUR), trečioje – Nyderlandai (28.900 EUR) (žr. 3 pav.).

Šaltinis: Parengta autorių pagal Statistikos departamento prie LR Vyriausybės duomenis pateiktus remiantis

Eurostat duomenų baze *New Cronos*, 2006 m. balandžio 21 d.

3. pav. ES šalių bendrasis vidaus produktas, tenkantis vienam gyventojui (perkamosios galios standartais)

Finansų ministerija sudarė šalies makroekonominių rodiklių projekcijas 2006-2009 m. Numatoma, jog prognozuojamuoju laikotarpiu BVP augimas procentiniu dydžiu palaipsniui mažės (žr. Lentelė nr. 1)

1 lentelė Realus BVP augimas

Rodiklis	2005	Projekcijos			
		2006	2007	2008	2009
Realus BVP augimas, proc.	7,6	7,8	6,3	5,8	5,3

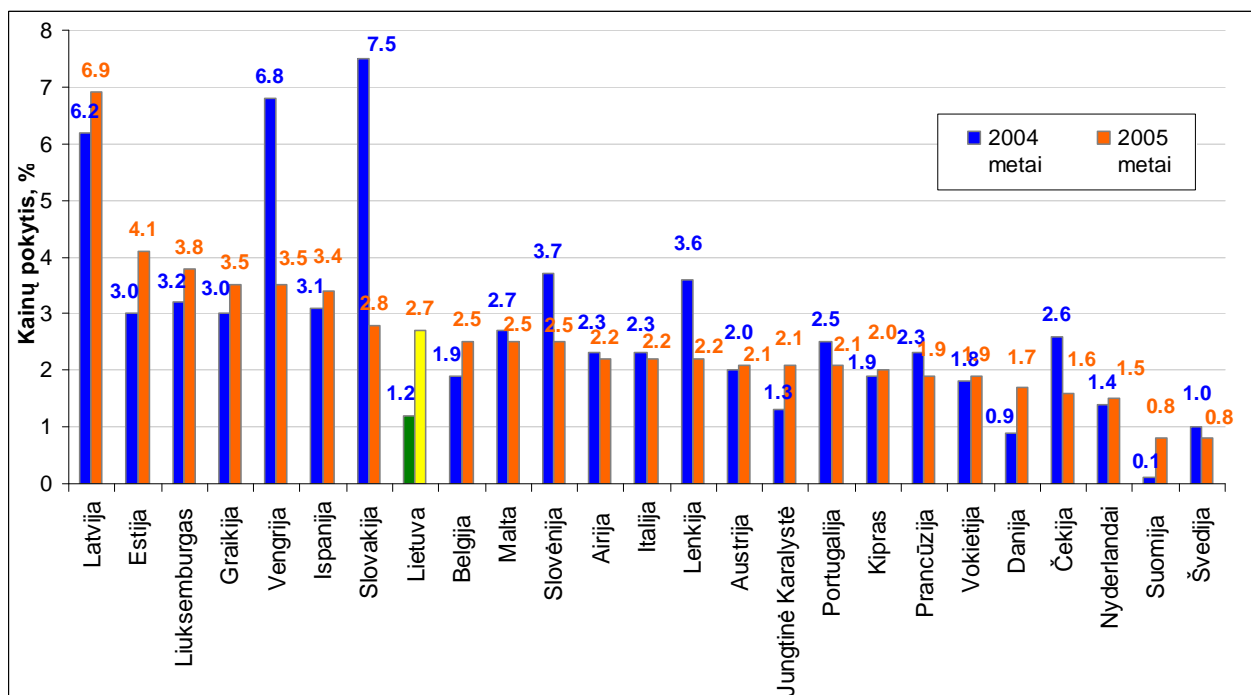
Šaltinis: LR Finansų ministerija

Europos Komisijos sudarytose prognozėse numatoma, jog ES šalių ekonomika (BVP) 2006 metais augs 2,7 proc., o euro zonos valstybėse - 2,5 proc.

Nors pastaraisiais metais Lietuvos BVP augimas buvo vienas sparčiausių tarp visų ES šalių, Lietuvoje BVP dalis, tenkanti vienam gyventojui, buvo viena mažiausių visoje ES. Sąlyginai spartų šalies ekonominį augimą procentine išraiška lemia ne tik ekonomikos augimas, bet ir žemas pradinis lygis (maža bazė, nuo kurios yra skaičiuojamas šalyje sukuriama produkto augimas).

Vartojimo prekių ir paslaugų kainos

Lietuvos Statistikos departamento duomenimis, 2005 m. vidutinė metinė infliacija (2005 m., palyginti su 2004 m.) sudarė 2,7 procento (2004 m., palyginti su 2003 m., – 1,2 procento) ir buvo mažiausia tarp trijų Baltijos valstybių. 2005 m. gruodžio mėn. metinė infliacija (2005 m. gruodžio mėn., palyginti su 2004 m. gruodžio mėn.) sudarė 3,0 procento (2004 m. gruodžio mėn., palyginti su 2003 m. gruodžio mėn., – 2,9 procento). ES šalių vidutiniai metiniai vartotojų prekių kainų indekso pokyčiai 2004-2005 metais pateiki paveiksle žemiau (4 pav.):

Šaltinis: Statistikos departamentas prie LR Vyriausybės

4. Prekių ir paslaugų kainų (vidutiniai metiniai) pokyčiai Europos Sąjungos šalyse 2004-2005 metais

Pastaraisiais metais kainos Lietuvoje augo lėčiau nei vidutiniškai Europos Sąjungos šalyse, o 2002–2003 metais buvo užfiksuota defliacija. Jų akceleracija prasidėjo tik Lietuvai įstojus į Europos Sąjungą ir, deja, sugriovė šalies planus 2007 m. įstoti į euro zoną.

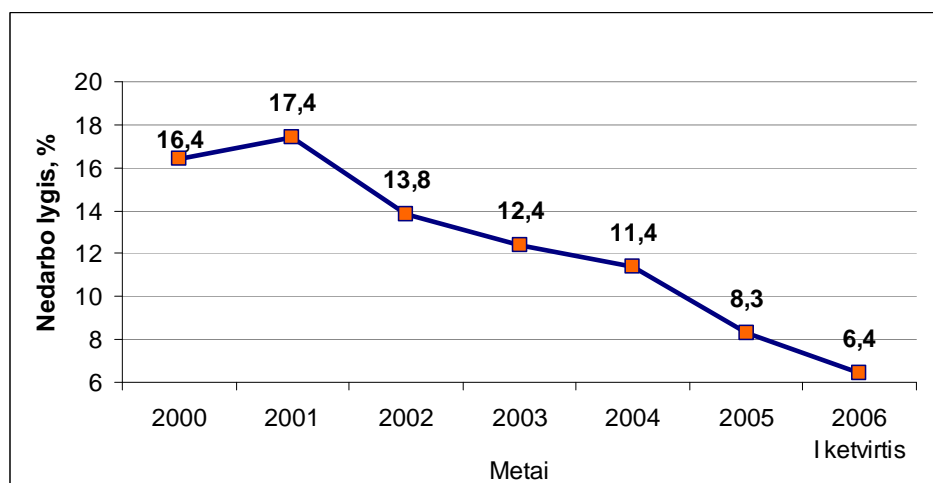
2006 m. balandžio mėn. metinė infliacija sudarė 3,5 proc. – palyginti su 2005 m., jos tempai padidėjo puse procentinio punkto.

Finansų ministerija prognozuoja, kad 2006–2008 m. metais infliacija šalyje didės. Tam didelės įtakos turės ir numatomas prekių akcizų didinimas. Šalies finansų ministro vertinimu, akcizų cigaretėms ir degalams padidinimas gali padidinti infliaciją 2,3 procentinio punkto.

Europos Komisijos prognozėmis 2006 metais vartotojų kainų infliacija ES ir euro zonoje sieks po 2,3 procento, nors dar 2006 m. pradžioje buvo prognozuota, kad šiemet ES šalyse šis rodiklis siek 2,1 proc., o euro zonoje - 2,2 procento.

Nedarbas

Lietuvos Statistikos departamento duomenimis, 2001–2005 metais nedarbo mažėjimo tempai šalyje buvo itin spartūs ir nuo 17,4 proc. sumažėjo iki 8,3 proc., o 2006 m. pirmąjį ketvirtį tesiekė 6,4 proc. (žr. 5 pav.).

Šaltinis: Parengta autorių pagal Statistikos departamento prie LR Vyriausybės duomenis

5. Nedarbo lygio¹ Lietuvoje kitimas 2000–2006 m.

Remiantis Lietuvos statistikos departamento 2004 m. užimtumo tyrimo duomenimis, nedarbo lygis sumažėjo visose apskrityse. 2004 m. jis išliko didžiausias Alytaus apskrityje (16 proc.), Klaipėdos (12,7 proc.), Panevėžio ir Šiaulių (12,6 proc.). Nors bendri nedarbo rodikliai mažėja, 2005 metais išliko gana dideli teritoriniai nedarbo skirtumai - didžiausias nedarbas yra šalies pasienio rajonuose, kuriems mažiausiai tenka investicijų, neišplėtotą pramonę. Keletą metų didžiausias nedarbas registruojamas Akmenės, Mažeikių, Šalčininkų rajonų savivaldybėse: 2005 m. bedarbiais įregistruota iki 15 proc. darbingo amžiaus žmonių. Mažiausiai bedarbių tarp darbingo amžiaus žmonių yra Elektrėnų, Trakų, Kretingos rajono, Vilniaus miesto savivaldybėse – apie 2–3 proc.

Didžiausias nedarbo lygis, *Eurostat* duomenimis 2005 m. buvo kaimyninėje Lenkijoje (17,7 proc.) ir Slovakijoje (16,4 proc.), o mažiausias – Airijoje (4,3 proc.), Nyderlanduose ir Jungtinėje Karalystėje (4,7 proc.) bei Danijoje (4,8 proc.). Latvijoje 2005 m. nedarbo lygis siekė 9,0 proc.

¹ Nedarbo lygis - bedarbių ir darbo jėgos santykis (Statistikos departamentas)

2 lentelė Nedarbo lygio Lietuvoje prognozės

Rodiklis	2005	Projekcijos			
		2006	2007	2008	2009
Nedarbo lygis, proc.	8,3	5,3	4,9	4,9	4,8

Šaltinis: LR Finansų ministerija

Darbuotojų stygius verčia darbdavius ryžtingiau didinti atlyginimus, o tai teigiamai veikia užimtuosius ir bent jau šiek tiek pristabdo emigracinius procesus, kurie, deja, valstybės mastu yra beveik visiškai nevaldomi.

Darbo jėgos migracija

Bedarbių skaičiaus mažėjimą pastaraisiais metais lėmė ne tik sparti ūkio plėtra, bet ir intensyvi emigracija, kuri kartu su neigiama natūralia gyventojų kaita mažina ekonomiškai aktyvių gyventojų skaičių, taigi ir verslo plėtros galimybes. Todėl nedarbo lygio mažėjimas yra ne vien tik augančios šalies ekonomikos pasekmė.

Migracijos procesą sudaro dvi pagrindinės kryptys: vidinė migracija ir išorinė arba tarptautinė migracija. Žvelgiant pasauliniu mastu, daugelyje valstybių daug opesnės yra tarptautinės migracijos tendencijos. Per pastaruosius dvejus metus iš Didžiosios Britanijos išvažiavo apie pusantro milijono britų, daugiausiai į JAV ir Kanadą. Daugelis išvykusių – aukštąjį išsilavinimą turintys piliečiai. Jie sudaro apie 17 proc. visų šalies gyventojų, t.y. emigruoja kas šeštas britas. Į kitas šalis emigruoja iš Italijos (kas dešimtas italas), Vokietijos (kas dvidešimtas vokietis). Tačiau, Pasaulio banko teigimu, didelėms ir turtingoms šalims emigracija nesukelia nei socialinių, nei ekonominių problemų. Emigracija gali turėti neigiamų padarinių tik vidutinio dydžio ir mažoms valstybėms, tarp jų ir Lietuvai. Vidinė migracija šaliai nėra tokia ekonomiškai svarbi kaip tarptautinė migracija, kuri pastaruoju metu kelia vis daugiau rūpesčių.

Statistikos departamentas 2006 m. I ketvirtį atliko tyrimą, kuris leido įvertinti neoficialiai iš Lietuvos išvykusių gyventojų skaičių 2001–2005 m. Tyrimo rezultatai rodo, kad tik kas antras trečias Lietuvos gyventojas emigruodamas deklaruoja savo išvykimą. 2001–2005 m. neoficialiai iš šalies išvyko apie 70 tūkst. žmonių, kartu su deklaravusiais savo vykimą – apie 126 tūkst. šalies gyventojų. Įvertinant ir neoficialią migraciją, nuo 1990 m., per pastaruosius šešiolika metų, iš Lietuvos iš viso emigravo apie 404 tūkst. žmonių. Daugiausiai lietuvių emigruoja į Didžiąją Britaniją, Airiją ir Ispaniją.

Lietuvai tapus Europos Sąjungos nare, 2004 m., palyginti su 2003 m., neoficialiai išvykstančių iš Lietuvos emigrantų skaičius išaugo du kartus. 2005 m. neoficialiai išvykusių iš šalies gyventojų skaičius stabilizavosi. 2001–2005 m. neoficialiai emigravo daugiau vyrų nei moterų. Tik 2004 m. moterys sudarė 54 procentus visų neoficialių emigrantų. 2001–2005 m. kartu su šeimos nariais neoficialiai iš šalies išvyko apie 8 tūkst. vaikų iki 14 metų amžiaus, o per šį laikotarpį iš viso išvyko 14 tūkst. vaikų. Du iš trijų neoficialiai emigravusių 15 metų amžiaus ir vyresnių gyventojų turėjo vidurinį išsilavinimą, kas penktas – aukštojo ar aukštesniojo mokslo baigimo diplomą.

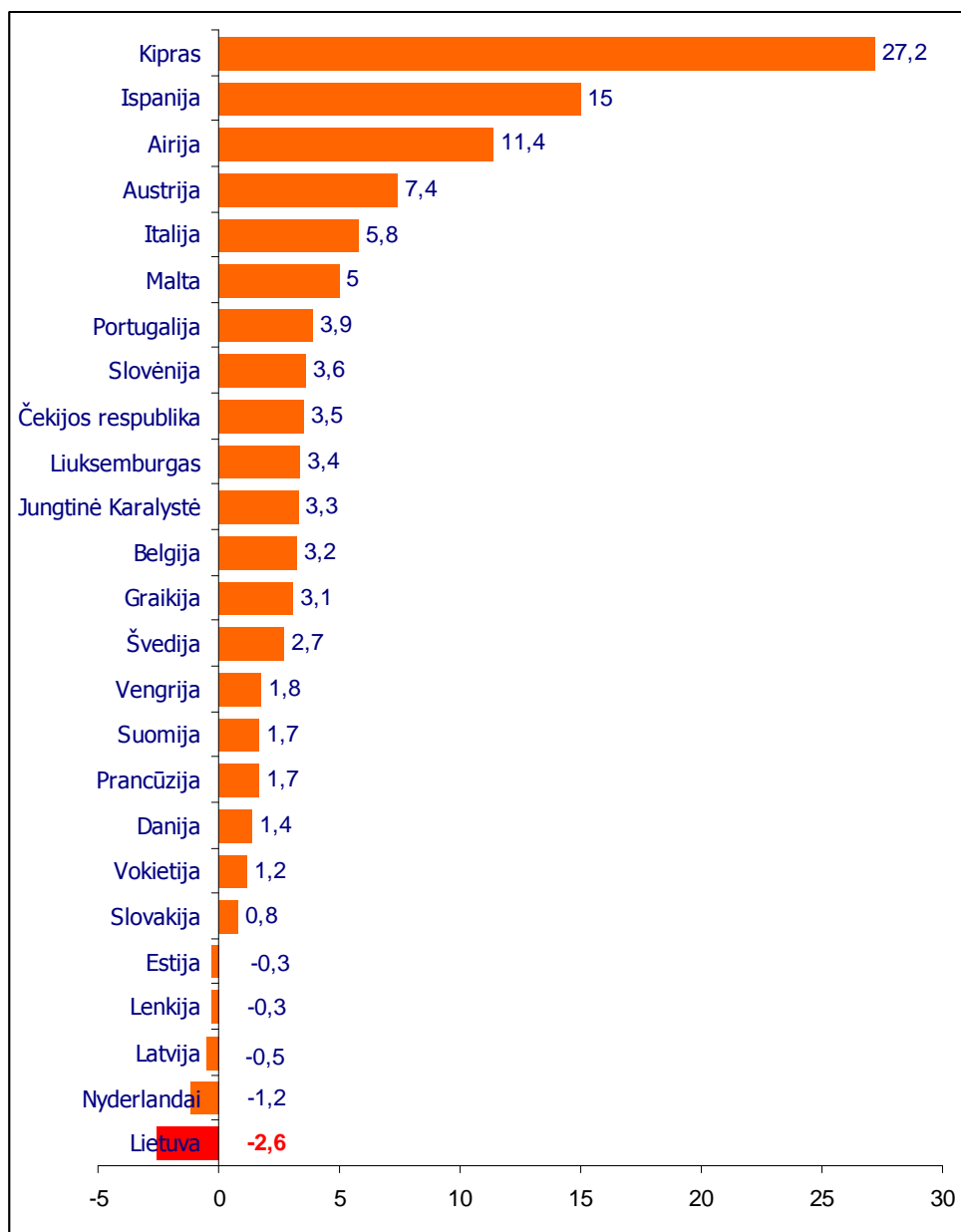
3 lentelė Neoficialiai emigravusieji iš Lietuvos 2001–2005 m. pagal išsilavinimą (15 metų amžiaus ir vyresni gyventojai), Tūkst.

Išsilavinimas	Iš viso		Vyrų		Moterų	
	Tūkst.	%	Tūkst.	%	Tūkst.	%
Iš viso	61,8	100%	34,4	100%	27,4	100%
Aukštasis ar aukštesnysis	12,9	21%	6,9	20%	6	22%
Vidurinis	39,4	64%	21,4	62%	18	66%
Pagrindinis	6	10%	3,8	11%	2,2	8%
Pradinis	0,6	1%	0,3	1%	0,3	1%
Nežinomas	2,9	5%	2	6%	0,9	3%

Šaltinis: Statistikos departamentas prie LR Vyriausybės

Tyrimo duomenimis, daugiausia neoficialiai išvyksta nedirbusių asmenų ir kvalifikuotų darbininkų. Per 5 metus **kas trečias neoficialus emigrantas neturėjo darbo** (23 tūkst.), o kas penktas buvo kvalifikuotas darbininkas (13 tūkst.).

Išankstiniais *Eurostat* skaičiavimais, 2005 m. pagal oficialiosios emigracijos mastus Lietuva pirmavo tarp visų ES valstybių ir jos migracijos saldo buvo -2,6 tūkstančiui gyventojų (žr. 6 pav.).

Šaltinis: Parengta autorių pagal Statistikos departamento prie LR Vyriausybės duomenis pateiktus remiantis Eurostat duomenų baze *New Cronos*, 2006 m. balandžio 21 d.

6. pav. Migracijos saldo 1000-iui gyventojų ES valstybėse narėse 2005 m.

Viena pagrindinių emigracijos priežasčių – nedidelis šalies darbo užmokesčio lygis, kuris yra vienas mažiausių visoje ES.

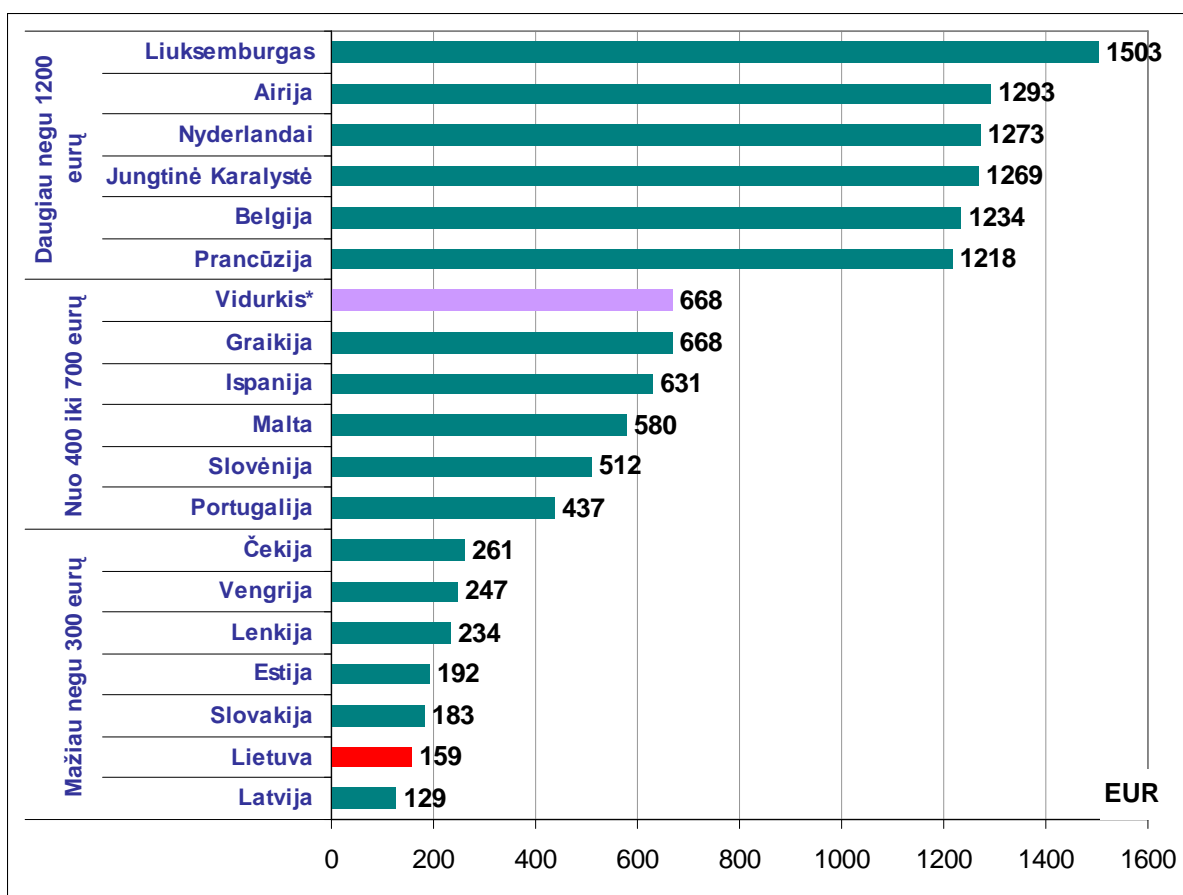
2. MDU ir VDU Lietuvoje ir užsienio šalyse palyginimas

Minimalus darbo užmokestis (MDU)

Paprastai minimalus darbo užmokestis (MDU) traktuojamas kaip šalies ekonominės ir socialinės politikos elementas, tiesiogiai susijęs su šalies ekonomine galia. Daugelyje tiek išsivysčiusiųjų, tiek besivystančiųjų šalių minimalus darbo užmokestis reguliuojamas įstatymiškai (18 iš 25 ES šalių).

Austrijoje, Danijoje, Vokietijoje, Italijoje, Norvegijoje ir Švedijoje nėra įstatymų nustatyto minimalaus darbo užmokesčio. Vietoje jo minimalų užmokesčių užtikrina visuotinai taikomi minimalių darbo užmokesčių tarifai, nustatomi sektoriniais susitarimais (Kipras taip pat priskiriamas šiai grupei, nes jame įstatymų nustatytas minimalus darbo užmokestis taikomas tik šešiuose sektoriuose)

2005 m. ES šalių, kuriose MDU reguliuojamas įstatymiškai, MDU diapazonas buvo didelis – nuo 129 eurų per mėnesį Latvijoje iki 1503 eurų Liuksemburge (žr. 7 pav.).

Šaltinis: parengta autorių pagal Eurostat duomenis

* Vertinamas ES šalių, kuriose MDU reguliuojamas įstatymiškai, vidurkis

7. pav. Minimalus darbo užmokestis ES šalyse, 2005m.

Analizuojant minimalaus darbo užmokesčio dydį, ES šalis nares galima suskirstyti į tris grupes: (1) Mažiau negu 300 eurų per mėnesį; (2) Nuo 400 iki 700 eurų per mėnesį; (3) Daugiau negu 1200 eurų per mėnesį. Pirmajai šalių grupei, turinčiai mažiausią MDU, priskiriama **ir Lietuva (159 eurai)**.

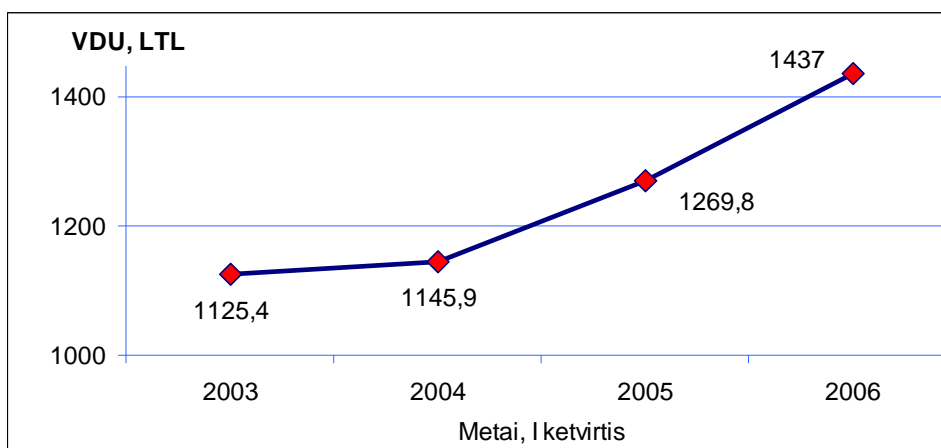
ES šalių, kuriose minimalus darbo užmokesčio lygis yra reguliuojamas įstatymiškai, vidutinė šio rodiklio reikšmė yra 668 EUR. Lietuvos MDU 2005 m. buvo beveik keturis kartus

mažesnis (24 proc.) nei ES vidurkis ir savo dydžiu lenkė tik kaimyninę Latviją. Nuo 2006 m. liepos 1 d. MDU dydžiui Lietuvoje pasikeitus 50 litų (padidėjus iki 600 Lt (~173 EUR), šalių išsidėstymo pagal MDU dydį neįtakoję.

Minimalus su darbo santykiais susijusių pajamų dydis Lietuvoje yra vienos mažiausių visoje ES. Tai sukelia tokias nepageidaujamas pasekmes kaip emigracija bei darbo jėgos trūkumas. Tai savo ruožtu stabdo šalies socialinės gerovės ir ekonominės plėtros potencialo didėjimą.

Vidutinis darbo užmokestis (VDU)

Vidutinis šalies darbo užmokestis, kaip ir visi šalies ekonominę augimą apibūdinantys rodikliai, pastaraisiais metais išlaikė augimo tendencijas (žr. 8 pav.).

Šaltinis Parengta autorių pagal Statistikos departamento prie LR Vyriausybės duomenis

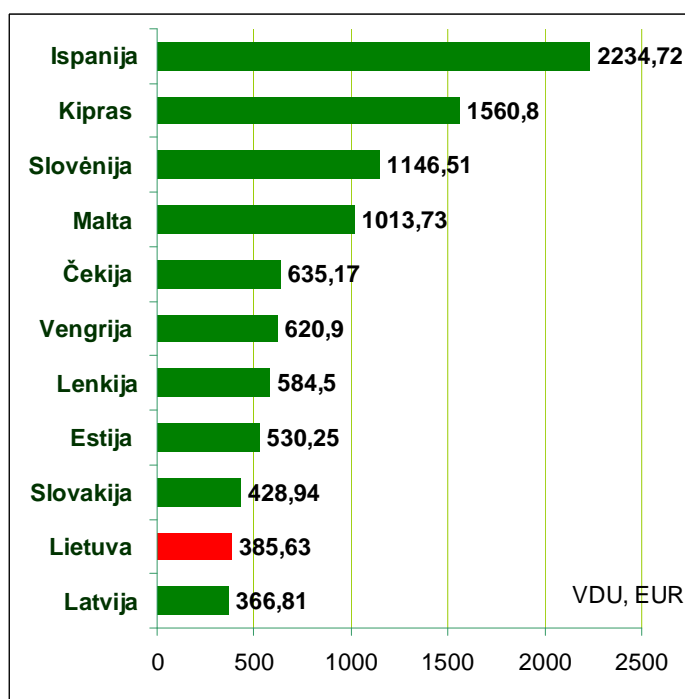
8. pav. Vidutinio mėnesinio bruto darbo užmokesčio augimas 2003 – 2006 metais (I ketv. duomenys)

2005 m. didėjo visų pagrindinių ūkio šakų darbuotojų atlyginimai. Daugiausiai išaugo medikų atlyginimai (apie 20 proc.), nes siekdama pristabdyti paspartėjusią šios srities specialistų emigraciją, Vyriausybė padidino medikų ir socialinio darbo specialistų atlyginimų fondą. Tačiau net ir po atlyginimų padidinimo, 2005 m. pabaigoje medikų ir socialinio darbo specialistų atlyginimai tesiekė 88 proc. šalies vidurkio. Vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis šalies ūkyje (be individualių įmonių) II 2006 m. ketvirtį sudarė 1519,7 lito ir, palyginti su II 2005 m. ketvirčiu, padidėjo 14,1 %, valstybės sektoriuje – 1585,0 lito ir, palyginti su II 2005 m. ketvirčiu, išaugo 13,7 %, o privačiame sektoriuje – 1478,1 lito ir buvo 14,9 % didesnis negu II praėjusių metų ketvirtį.

Nors ryšys tarp įmonių pelno (pelno augimas padidėjo nuo 5.4% 2004 m. iki 6.1% 2005 m.) ir samdomų darbuotojų atlyginimų yra akivaizdus, jis galioja ne visoms ūkio šakoms. Palyginti nedaug išaugo naftos perdirbimo darbuotojų darbo užmokestis. Nepaisant augančio statybos sektoriaus pelno, darbo užmokesčio kilimas šiame sektoriuje praėjusiais metais sulėtėjo ir tesiekė 5 proc. Tokia situacija gali byloti apie tai, kad statybų sektoriuje nelegalaus darbo užmokesčio problema yra itin aktuali.

Šiomet darbo užmokesčio dydį įtakos ir įgyvendintos administracinės priemonės: metų viduryje nuo 550 iki 600 litų pakilo MDU, iki 27 proc. sumažėjo fizinių asmenų pajamų mokesčio tarifas. Be to, tikėtina, kad dėl fizinių asmenų pajamų mokesčio mažėjimo sumažės ir šešėlinių atlyginimų dalis.

Nepaisant išpūdingų vidutinio darbo užmokesčio augimo tempų, lyginant su kitomis šalimis, Lietuvoje šis rodiklis išlieka vienu mažiausių (žr. 9 pav.).

Šaltinis Parengta autorių pagal Statistikos departamento prie LR Vyriausybės duomenis

9. pav. Vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis 2005 metais

Iš 9 pav. paveiksle analizuojamųjų šalių, labiausiai išsiskyrė Ispanija, kurios vidutinis darbo užmokestis 2005 metais sudarė 2234,72 eurų. Tuo tarpu Lietuvoje VDU 2005 metais buvo šešis kartus mažesnis, lyginant su Ispanijos rodikliu ir sudarė 385,63 eurus.

Prognozuojama, kad 2006-2009 m. laikotarpiu vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokesčio metinis augimas sudarys 8-9 proc. (žr. 5 lentelę).

4 lentelė Vidutinio mėnesinio bruto darbo užmokesčio augimas

Rodiklis	Projekcijos		
	2005	2006	2007
Vidutinio mėnesinio bruto darbo užmokesčio augimas, proc.	12,20	13,4	14,3
Vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis, Lt	1290	1462	1671

Šaltinis: LR Finansų ministerija

Nors potencialas atlyginimams kilti šalyje yra pakankamas, atsilikimas nuo ES šalių vidurkio šiuo metu yra gana didelis. Kai kuriuose šalies ūkio sektoriuose darbo jėgos našumo augimo tempai jau pradėjo atsilikti nuo atlyginimų didėjimo tempų, o tai gali turėti nepageidaujamų pasekmių šalies konkurencingumui ilgame laikotarpyje.

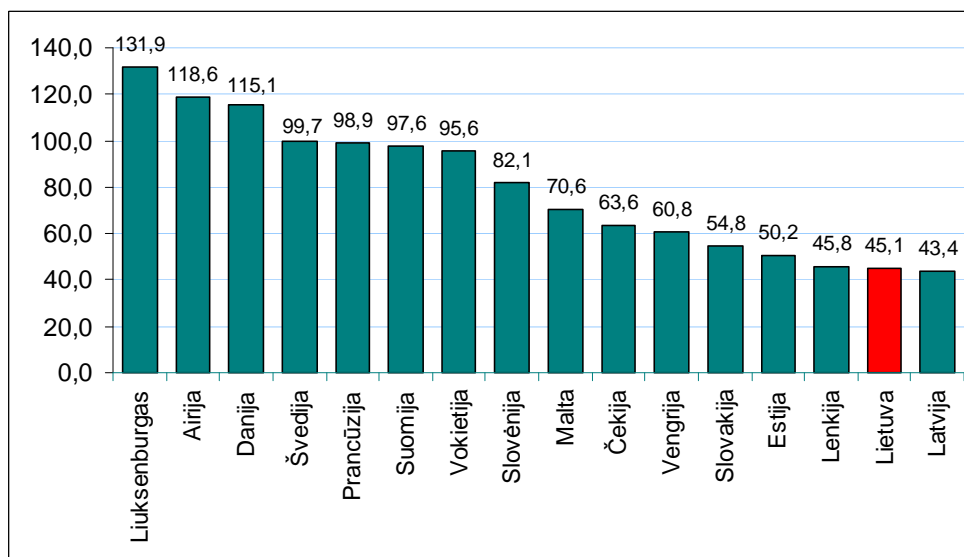
Vyriausybė yra įsipareigojusi iki 2008 m. padidinti minimalų mėnesinį darbo užmokestį iki 800 Lt bei pasiekti vidutinės bruto mėnesinės algos dydį nuo esamų 1671 Lt iki 1800 Lt. Be to, vyriausybė nuo kitų metų turėtų didinti ir Neapmokestinamųjų pajamų dydį, kadangi to reikalauja Gyventojų pajamų mokesčio įstatymo 20.3 str.² nuostatos.

Darbo našumas

Viena iš darbo rinkos problemų - palyginti žemas darbo našumas. Pagal šį rodiklį, Lietuva gerokai atsilieka tiek nuo senųjų, tiek ir nuo naujųjų ES narių.

² NPD indeksuojami mokesčiniame laikotarpiu pasibaigus taikant metinį vartojimo prekių ir paslaugų kainų indeksą, jeigu jis didesnis kaip 1. Indeksuoti NPD taikomi pajamoms, gautoms nuo einamojo mokesčio laikotarpio trečio mėnesio 1 dienos. Indeksuoti NPD skelbiami Finansų ministerijos pranešimu.

Antra vertus, darbo produktyvumo augimas Lietuvoje yra didesnis už darbo produktyvumo augimą kitose naujosiose ES šalyse. 2003 m. darbo jėgos produktyvumas Lietuvoje buvo 46,8 proc. ES vidurkio, tuo tarpu Slovėnijoje – 70,2 proc., Vengrijoje – 62,6 proc. Tuo pat metu darbo jėgos kaina Lietuvoje augo lėčiau negu kitose šalyse. Nors tai leido išlaikyti konkurencingumą, tačiau atsižvelgus į šį faktą galima teigti, jog produktyvumo augimas iš dalies buvo pasiektas darbo užmokesčio sąskaita. Taip pat galima pagrįstai teigti, jog artimoje ateityje ši tendencija turės keistis, nes vien tik darbo jėgos, ypač – kvalifikuotos, migracija į kitas šalis yra gana svarus argumentas didinti darbo užmokestį, o tai neišvengiamai didins ir bendrus veiklos kaštus. Antra vertus, tai gali tapti ir svariu argumentu keisti veiklos prioritetus iš žemų kaštų į didesnę pridėjamąją vertę generuojančias veiklas.

Šaltinis: Eurostat

10. pav. Darbo našumas vienam darbuotojui

Kita svarbi šalies problema – nesugebėjimas pritraukti stambių investuotojų į Lietuvos ūkį. Visų pirma – tarptautinių kompanijų, turinčių stiprias pozicijas pasaulinėse rinkose. Paprastai tokios kompanijos turi ir didžiausią inovacinį potencialą.

Tarp pagrindinių veiksnių, stabdančių užsienio investicijas bei stambių tarptautinių kompanijų atėjimą į Lietuvą galima paminėti ir dar neveikiančius pramoninius parkus, palyginti mažą vietinę rinką, palyginti toli esančias didžiąsias Vakarų Europos rinkas ir kt. Nors užsienio investuotojai domisi Lietuva, tačiau čia investuoja mažai, o investicijoms pasirenka kitas šalis. Šalies sėkmę, konkuruojant dėl užsienio investicijų, lems daugiau ilgalaikė ir nuosekli valstybės politika, o ne fragmentiniai veiksmai.

3. Minimalaus darbo užmokesčio didinimo iki 700 Lt poveikis atskiriems makroekonominiams dydžiams

MDU didinimo poveikis valstybės ir SODROS biudžeto pajamoms ir išlaidoms

Minimalų mėnesinį darbo užmokestį gaunančių visą ir ne visą darbo dieną ar savaitę dirbančių darbuotojų dalis, neįskaitant individualių įmonių 2005 m. spalio mėn., palyginti su 2004 m. spalio mėn., sumažėjo nuo 20,0 procento iki 17,3 procento, iš jų beveik pusė darbuotojų dirbo ne visą darbo dieną ar savaitę. Minėtos grupės darbuotojų skaičiaus

sumažėjimui įtakos turėjo praėjusiais metais spartesni darbo užmokesčio augimo tempai ir ne visą darbo laiką dirbančių darbuotojų sumažėjimas.

Visą darbo laiką dirbančių bei minimalią mėnesinę algą gaunančių darbuotojų skaičius, palyginti su visu visą darbo laiką dirbančių darbuotojų skaičiumi, šalies ūkyje sudarė 10,3 procento (2004 m. – 12,1%), valstybės sektoriuje – 5,2 procento (2004 m. – 5,6%), privačiame sektoriuje – 13,9 procento (2004 m. – 16,7%). Šalies ūkyje minimalią mėnesinę algą gaunančių darbuotojų daugiausia buvo didmeninėje ir mažmeninėje prekyboje; variklinių transporto priemonių ir motociklų remonto, asmeninių ir namų ūkio reikmenų taisymo veikloje (23,9%), apdirbamojoje gamyboje (23,6%) ir švietime (12,3%).

MDU didinimo vienam asmeniui nuo 600 Lt iki 650 Lt ir 700 Lt poveikis valstybės ir Sodros biudžeto pajamoms pateiktas 5 lentelėje.

5 lentelė MDU padidinimo vienam asmeniui poveikis valstybės ir SODROS biudžetams, Lt

Bruto MDU	NPD	FAPM	SODRA			Pokytis, Lt			
			31%	3%	Viso	Darbdavio kaštai	FAPM	SODRA	Realios darbuotojo pajamos
600	290	83,7	186,0	18,0	204				
650	290	97,2	201,5	19,5	221	+65,50	+13,50	+17,00	+35,00
700	290	110,7	217,0	21,0	238	+131,00	+27,00	+34,00	+70,00

Šaltinis: sudaryta darbo autoriaus

LR statistikos departamento duomenimis pirmąjį 2006 m. ketvirtį šalyje dirbo 1 mln. 484 tūkst. 15 m. ir vyresnių gyventojų, iš kurių 1 mln. 304 mln. visą darbo dieną ir 180 tūkst. gyventojų nepilną darbo dieną.

2005 m. spalio mėnesį 10,3 procento darbuotojų, dirbančių visą darbo dieną, mėnesinis darbo užmokestis buvo mažesnis arba lygus 600 Litų, kas sudaro 134'310 darbuotojų. Valstybės ir Sodros biudžeto pajamų didėjimas, padidinus MDU iki 650 ir 700 litų pateiktas 6 lentelėje.

6 lentelė MDU didinimo sąlygotas valstybės ir SODROS biudžeto pajamų didėjimas per mėnesį, Lt

Bruto MDU	Pokytis, Lt		
	Darbdavių kaštai, mln. Lt	Valstybės biudžeto pajamos (FAPM), mln. Lt	SODROS biudžeto pajamos
650	8,797	1,813	2,283
700	17,594	3,626	4,567

Šaltinis: sudaryta darbo autoriaus

Šalies darbo jėga ir užimtų šalies gyventojų pasiskirstymas tarp valstybinio ir privataus sektoriaus yra pateiktas 7 lentelėje.

7 lentelė Pagrindiniai gyventojų užimtumo rodikliai 2006 m. (ketvirtiniai)

	I ketvirtis	II ketvirtis	III ketvirtis	IV ketvirtis	2006 metai
Tūkstančiais					
Darbo jėga, tūkstančiais	1586,0	1590,6			
Užimti gyventojai, iš viso	1484,3	1502,0			
Valstybės sektoriuje	404,7	392,6			
Privačiame sektoriuje	1079,6	1109,4			

Šaltinis: LR statistikos departamentas

Atsižvelgiant į tai, kad valstybės sektoriuje 2006 m. II ketvirtį buvo užimti 392,6 tūkstančiai šalies gyventojų, bei 5,2% valstybės sektoriaus darbuotojų, dirbančių visą darbo dieną, mėnesinis darbo užmokestis buvo mažesnis arba lygus 600 Litų, galima apskaičiuoti valstybės sektoriaus tarnautojų, kuriuos palies MDU didinimas skaičių, o kartu ir biudžeto išlaidų padidėjimą, susijusį su MDU augimu.

8 lentelė Biudžeto išlaidų padidėjimas, susijęs su MDU augimu

Bruto MDU	Valstybės sektoriaus darbuotojų, gaunančių MDU ir mažiau, sk., tūkst.	Pokytis, Lt		
		Valstybės biudžeto išlaidų (dėl didesnio darbo užmokesčio) augimas, mln. Lt	Valstybės biudžeto pajamų (dėl išaugusio FAPM) augimas, mln. Lt	Valstybės pajamų padidėjimas NETO, mln. Lt
650	20,4	1,336	1,813	0,477
700	20,4	2,672	3,626	0,954

Šaltinis: sudaryta darbo autoriaus

Remiantis LR statistikos departamento pateiktais duomenimis apskaičiuotas MDU didinimo poveikis valstybės ir SODROS biudžeto pajamų ir išlaidų didėjimui nėra tikslus, dėl šių priežasčių:

- Statistikos departamentas atlieka Darbuotojų pasiskirstymo pagal darbo užmokesčio dydį tyrimą kiekvienų metų spalio mėnesį. Paskutiniai turimi statistiniai duomenys atspindi 2005 m. spalio mėnesio situaciją, kuri per metus galėjo pasikeisti;
- Statistikos departamento atliekamas tyrimas neapima individualių įmonių, sudarančių ženklią visų Lietuvoje veikiančių įmonių dalį. 2006 m. sausio 1 dieną šalyje buvo registruotos 71.194 individualios įmonės (veikė 24.162) bei 55.664 uždarnosios akcinės bendrovės (veikė 30.965);
- Skaičiavimai neatsižvelgia į tuos valstybės ir privataus sektoriaus darbuotojus, kurie uždirba šiek tiek daugiau nei MDU ir kurių atlyginimai didės, didėjant MDU;
- Atliekant skaičiavimus daroma prielaida, kad asmenų, dirbančių ne pilną darbo dieną darbo užmokestis yra didesnis už minimalų.

Dėl šių priežasčių aukščiau pateikti skaičiavimai tik labai apytiksliai atspindi MDU didinimo poveikį valstybės ir Sodros biudžetams.

Atskirų alternatyvų (**Pirmoji** - didinti MDU iki 700 Lt nuo 2006 m. liepos 1 d.; **Antroji** - didinti MDU du kartus: 2007 kovo 1 d. iki 650 Lt ir 2007 spalio 1 d. iki 700 Lt) poveikio biudžeto pajamoms ir išlaidoms skaičiavimas nebūtų tikslingas dėl palyginti panašaus rezultato ir galimos paklaidos. Valstybės (savivaldybių) biudžeto grynosios pajamos 2007 m. dėl MDU padidinimo iki 700 Lt turėtų padidėti apie 5,7 mln. Lt (6 mėn. x 0,954 mln. Lt).

Jeigu būtų priimtas sprendimas dar 2007 m. didinti MDU iki 700 Lt, apklausos šalies verslo įmonės teiktų pirmenybę pirmajam scenarijui, t.y. vienkartiniam MDU didinimui iki 700 Lt nuo 2007 m. spalio mėn. (liepos mėn.) 1 dienos. Pagrindiniai argumentai – aiškesnis biudžeto planavimas bei buhalteriskai paprastesnis tokio sprendimo įgyvendinimas.

MDU didinimo poveikis darbo vietoms (didėjimui ar mažėjimui)

Minimalaus mėnesinio darbo užmokesčio didinimo poveikį darbo vietų didėjimui ar mažėjimui būtų galima įvertinti tik įmonių, ypač smulkaus ir vidutinio verslo įmonių, apklausos metu. Kadangi tokia apklausa 2006 m. atlikta nebuvo, galima remtis 2005 m. spalio mėnesį atlikto tyrimo rezultatais.

Minėto turimo metu be kitų klausimų buvo siekiama identifikuoti kokius neigiamus padarinius galėtų sukelti MDU padidinimas nuo 550 Lt iki 600 Lt 2006 m. liepos 1 dieną. 9

proc. tyrime dalyvavusių mikro ir mažų įmonių prognozavo, jog darbo užmokesčio bei su darbo užmokesčiu susijusių mokesčių kaštų išaugimas gali sukelti įmonėms bankroto grėsmę. Be to, 34 įmonės (8,4% visų tyrime dalyvavusių įmonių) prognozavo, jog dėl MDU didinimo gali tekti mažinti darbuotojų skaičių, 15 įmonių (3,7%) teigė, jog dėl MDU didinimo gali tekti sumažinti suplanuotą sukurti naujų darbo vietų skaičių.

MDU didinimas neabejotinai paskatins šalies vidutinio darbo užmokesčio didėjimą. Tikėtina, kad padidinus minimalų darbo užmokestį išsaugos ir MDU gaunančių asmenų skaičius ir dalis.

MDU didinimo poveikis kainų lygio augimui ir tuo pačiu įmonių konkurencingumui

Didėjant įmonių darbo sąnaudoms, turėtų didėti ir šių įmonių gaminamos produkcijos kainos, o kartu ir bendras kainų lygis šalyje. Nepaisant šios priklausomybės, MDU didinimo poveikis kainų lygio augimui neturėtų būti didelis, atsižvelgiant į tai, kad darbo užmokestis sudaro palyginti nedidelę įmonių sąnaudų dalį. Bendros darbdavių sąnaudos dėl MDU padidinimo iki 700 litų (darant prielaidą, kad MDU didinamas nuo 2007 m. liepos 1 d.) turėtų padidėti 105,5 mln. Lt, kas kainų lygio augimui didesnės įtakos neturėtų turėti. Taip galima teigti remiantis Finansų ministerijos atliktu skaičiavimu dėl valstybės išpareigojimų vykdymo poveikio infliacijai 2007 metais.

Finansų ministerijos skaičiavimu, jei visi pinigai už AB „Mažeikių naftą“ (už 30,66 proc. įmonės akcijų paketą Lietuva turėtų gauti 851,829 mln. JAV dolerių (apie 2,3 mlrd. litų)) būtų gauti 2007 m. ir valstybė tais pačiais metais įvykdytų visus savo išpareigojimus susijusius su nuvertėjusių indėlių gražinimu (1,25 mlrd. Litų) bei kompensacijų už valstybės išperkama žemę, miškus, vandens telkinius, gyvenamuosius namus mokėjimu (542,7 mln. Litų), tai prognozuojama įtaka 2007 metų vidutinei metinei infliacijai turėtų būti tarp 0,6 ir 0,8 procentinių punktų.

Maži atlyginimai neabejotinai sukuria Lietuvos pramonei tam tikrą konkurencinį pranašumą, kuris didėjant MDU, o kartu ir vidutiniam darbo užmokesčiui, nyksta. Išnaudodamos palyginti pigią darbo jėgą, šalies įmonės gali prekiauti žemesnėmis kainomis nei užsienio šalių įmonės, kurios moka darbuotojams didesnę darbo užmokestį. Nepaisant to, toks konkurencinis pranašumas neužtikrina ilgalaikės šalies ekonominės plėtros. Siekiant ne tik išlaikyti bet ir didinti šalies konkurencingumą, būtina investuoti į aukštą pridėtinę vertę sukuriančias technologijas ir diegti inovacijas, o ne rūpintis pigios darbo jėgos išsaugojimu.

4. MDU diferencijavimo galimybių pagal darbuotojų amžių ir teritoriniu principu Lietuvoje vertinimas

Minimalaus darbo užmokesčio diferencijavimas ES šalyse

Europos šalyse MDU dažniausiai diferencijuojamas, atsižvelgiant į dirbančiųjų **amžių, kvalifikaciją, profesiją** bei **darbo patirtį**. Estija, Graikija, Ispanija, Kipras, Lenkija, Lietuva, Rumunija, Slovėnija ir Vengrija MDU diferenciacijos pagal asmens amžių netaiko³.

³ Čia ir toliau šiame skyriuje remiamasi tyrimų centro „Europos pramonės ryšių apžvalgos“ 23 Europos Sąjungos šalyse (išsk. Liuksemburgą ir Portugaliją), Bulgarijoje, Rumunijoje ir Norvegijoje 2005 m. atlikto lyginamojo MDU sistemų tyrimo rezultatais.

Nei vienoje iš tirtų Europos šalių, išskyrus Malta, nėra taikoma MDU diferenciacija pagal ūkio sektorius ir regionus. Tuo tarpu Maltoje be bazinio MDU nacionaliniais įstatymais taip pat yra nustatyti skirtingi minimalaus darbo užmokesčio dydžiai atskiriems ūkio sektoriams.

MDU Europos šalyse gana dažnai diferencijuojamas, priklausomai nuo asmens amžiaus. Prancūzijoje, Airijoje, Maltoje ir Slovakijoje bazinis suaugusio darbuotojo MDU taikomas nuo 18 metų amžiaus. Belgijoje bazinis MDU taikomas visiems 21 metų amžiaus ir vyresniems privataus sektoriaus darbuotojams. Šioje šalyje didesnis MDU taikomas darbuotojams, vyresniems nei 21,5 metų ir turintiems bent 6 mėnesių darbo patirties, bei darbuotojams, vyresniems nei 22,5 metų ir turintiems bent 12 mėnesių darbo patirties. Čekijos Respublikoje ir Jungtinėje Karalystėje bazinis suaugusiojo darbuotojo MDU taikomas darbuotojams nuo 22 metų, o Olandijoje - nuo 23 metų. Šioje šalyje yra aštuonios skirtingos diferencijuoto MDU kategorijos, svyruojančios nuo 30% bazinio MDU – 15 metų amžiaus darbuotojams, iki 85% bazinio MDU – 22 metų amžiaus darbuotojams. Kipras, Estija, Graikija, Vengrija, Lietuva, Lenkija, Rumunija, Slovėnija ir Ispanija netaiko MDU diferenciacijos pagal asmens amžių.

MDU atsižvelgiant į darbuotojų kvalifikaciją bei profesiją diferencijuojamas Airijoje, Čekijoje, Graikijoje, Ispanijoje, Jungtinėje Karalystėje, Kipre, Lenkijoje, Maltoje (tik sektoriniams MDU), Prancūzijoje. Graikijoje MDU priklauso nuo išdirbto laiko ir šeimyninės padėties. Airijoje mažesnis lyginant su baziniu MDU taikomas vyresniems nei 18 metų amžiaus darbuotojams per pirmus du metus nuo jų įdarbinimo pradžios; taip pat darbuotojams, dalyvaujantiems pripažintuose kvalifikacijos kėlimo (mokymo) kursuose. Lenkijoje žemesnis lyginant su baziniu MDU taikomas darbuotojams, dirbantiems darbovietėje mažiau nei du metus, nepaisant jų amžiaus.

Kiek rečiau MDU diferencijuojamas pagal asmens profesiją. Pavyzdžiui, Prancūzijoje mažesnis MDU taikomas tam tikroms profesijoms (durininkams, sargams, samdiniams, auklėms, viešbučių ir viešojo maitinimo sektoriaus darbuotojams).

Taip pat diferencijuojant MDU dažnai atsižvelgiama į asmens negalią. Tokia praktika taikoma Čekijos Respublikoje, Prancūzijoje, Slovakijoje ir Ispanijoje.

Mokesčių lengvatos mažą darbo užmokestį gaunantiems darbuotojams, įskaitant ir gaunančiuosius MDU, taikomos tik Prancūzijoje ir Olandijoje. Socialinio draudimo mokesčio lengvatos priėmus dirbti ilgalaikius bedarbius bei nedirbančius neįgaliuosius asmenis taikomos Bulgarijoje, Slovakijoje, Slovėnijoje ir Ispanijoje.

Minimalaus darbo užmokesčio diferencijavimas Lietuvoje

Minimalaus darbo užmokesčio diferenciacija yra plačiausiai paplitusi neigiamų MDU didinimo pasekmių verslui mažinimo priemonė.

Nors MDU diferenciacija pagal darbuotojų amžių yra plačiausiai taikoma Europos šalyse, Lietuvoje priimti analogišką sprendimą trūksta statistinės informacijos. Nors iš statistinių duomenų matyti, kad mažiausią vidutinį darbo užmokestį gauna 14-24 m. amžiaus grupės darbuotojai, MDU diferencijavimui pagal darbuotojų amžių nėra realaus pagrindo, ypač atsižvelgiant į tai kad nedarbo lygis ženkliai mažėja visose amžiaus grupėse.

MDU diferenciacija pagal darbuotojų kvalifikaciją. Lietuvoje yra siūlymų taikyti mažesni MDU naujai priimtiems į darbą, neturintiems reikiamų darbo įgūdžių darbininkams, bandomojo laikotarpio metu. MDU diferenciacija priklausomai nuo darbuotojo patirties (mažesnis MDU nustatomas asmenims bandomojo laikotarpio metu) leistų įmonėms atsirinkti tinkamus darbuotojus ir tik su jais sudaryti neterminuotas darbo sutartis. Tokia MDU

diferenciacija labiausiai padėtų toms įmonėms, kuriose darbo užmokestis priklauso nuo išdirbio normų, dažnai taikomų nedidelėse aprangos ir tekstilės pramonės įmonėse, vykdymo.

MDU diferencijavimas pagal įmonės dydį neturi realaus pagrindo, kadangi, kaip parodė 2005 m. pabaigoje atlikta SVV įmonių finansinių rodiklių analizė, įvairaus dydžio SVV įmonių pelningumas yra panašus, o darbo užmokesčio sąnaudų dalis bendrose įmonės sąnaudose nedidelė. Tai kad vidutinis darbo užmokestis mikro įmonėse yra mažiausias, byloja apie didžiausią šių įmonių jautrumą MDU didinimui, tačiau esminio finansinių rodiklių pablogėjimo MDU didinimas neturėtų sukelti.

MDU diferenciacija pagal regionus (apskritis). Nors 2005 m. pabaigoje atlikta įmonių pelningumo jautrumo MDU didinimui analizė parodė, kad įtaka įmonių pelningumui skirtingose apskrityse bus nevienoda, realaus pagrindo diferencijuoti MDU priklausomai nuo įmonės veiklos vykdymo (registravimo) vietos nėra. Remiantis atliktais pelningumo ir kaštų skaičiavimais galima teigti, kad MDU padidinimas 50 litų esminės neigiamos įtakos skirtingose šalies apskrityse veikiančioms įmonėms neturės, ypač atsižvelgiant į pastarųjų metų įmonių pelningumo augimą. Reikia atkreipti dėmesį ir į tai, kad nė vienoje Europos valstybėje MDU nėra diferencijuojamas pagal regionus, nors didžioji dalis šalių tiek savo plotu, tiek ir gyventojų skaičiumi yra didesnės už Lietuvą.

MDU diferenciacija pagal pramonės šakas. Remiantis įvairių pramonės šakų pajamų, sąnaudų ir vidutinio mėnesinio darbo užmokesčio skirtumų analize, galima teigti, kad realiausią pagrindą Lietuvoje turėtų MDU diferenciacija pagal atskiras ūkio šakas. Akivaizdu, kad MDU didinimas labiausiai palies tas ūkio šakas ir sektorius, kuriuose vidutinis darbo užmokestis yra mažiausias, todėl siekiant sumažinti nepageidaujamą MDU didinimo poveikį įmonėms, tikslinga apsvarstyti galimybę taikyti mažesnę MDU drabužių siuvimo, kailių išdirbimo ir dažymo (2006 m. II ketv. VDU sudarė 1028,7 Lt), odos ir odos dirbinių gamybos (1079,8 Lt) bei medienos ir medienos dirbinių gamybos (1074,8 Lt) pramonės šakoms, bei viešbučių ir restoranų (891,1 Lt) žemės ūkio ir medžioklės sektoriams (1012,1 Lt). Minimalų darbo užmokestį gaunančių darbuotojų dalis 2005 m. spalio mėn. šalies ūkio viešbučių ir restoranų veikloje buvo – 25,6 procento, žuvininkystėje – 18,0 procento, žemės ūkio, medžioklės ir miškininkystės veikloje – 16,5 procento, didmeninėje ir mažmeninėje prekyboje; variklinių transporto priemonių ir motociklų remonto, asmeninių ūkio reikmenų taisymo veikloje – 16,3 visų visą darbo laiką dirbančių tose veiklose darbuotojų.

Antra vertus, MDU diferenciacija sudarys nevienodas konkurencines sąlygas skirtinguose ūkio sektoriuose ir pramonės šakose veikiančioms įmonėms, neskatins jų investuoti į naujesnes technologijas, didinti sukuriama pridėtinę vertę. Be to, tams tikroms ūkio šakoms ar sektoriams nustačius mažesnę MDU ir toliau didėtų skirtumas tarp tos ūkio šakos ir šalies vidutinio darbo užmokesčio.

5. Verslą vienijančių organizacijų požiūris į MDU ir NPD didinimą. Prioritetų išskyrimas.

Šiuo metu nustatytas MDU (600 Lt), neužtikrina dirbantiesiems pragyvenimo minimumo, ypač atsižvelgiant į numatomą energetinių išteklių kainų didėjimą. Lietuvos pramonininkų konfederacijos atstovai neprieštarautų minimalaus darbo užmokesčio didinimui. Šiai nuomonei pritaria ir Lietuvos prekybos įmonės vienijanti Lietuvos prekybos įmonių asociacija. Jos teigimu, MDU padidinimas 50 Lt esminių neigiamų pasekmių (jų vienijamų) ūkio subjektų veiklai neturės.

Tačiau tiek minėtų asociacijų, tiek ir atskirų pramonės įmonių vadovai akcentavo būtinybę lygiagrečiai didinti ir neapmokestinamųjų pajamų dydį. MDU didinimo našta gula vien tik ant verslo pečių. Be to, naudą padidinus MDU gautų ne tik dirbantysis, bet nemaža dalimi ir valstybės bei socialinio draudimo fondo biudžetai. Siekiant užtikrinti dar spartesnę šalies dirbančiųjų realiųjų pajamų augimą būtina didinti ne tik MDU, bet ir neapmokestinamųjų pajamų dydį. Nors ir tokiu atveju visą MDU didinimo našta nešėtų verslas, tačiau poveikis realių mažiausiai uždirbančių šalies gyventojų pajamų augimui būtų žymiai didesnis.

Nuomonei, kad didinant MDU kartu būtų padidintas ir neapmokestinamųjų pajamų dydis (NPD), pritaria dauguma socialinių partnerių (darbdavių ir darbuotojų) organizacijų.

6. Minimalaus darbo užmokesčio (MDU) ir Neapmokestinamųjų pajamų dydžio (NPD) didinimo poveikis

MDU ir NPD didinimo poveikis gyventojų pajamų diferenciacijai

Priėmus sprendimą lygiagrečiai didinti tiek minimalų mėnesinį darbo užmokestį (MDU), tiek ir neapmokestinamųjų pajamų dydį (NPD), teigiamas tokio sprendimo pasekmes labiausiai pajustų mažiausias pajamas uždirbantys šalies gyventojai⁴.

2007 m. Lietuvos biudžeto projekte numatyta:

- nuo sausio 1 d. valstybės tarnautojų, valstybės politikų, teisėjų ir valstybės pareigūnų pareiginėms algoms taikyti ne 430 Lt, o 442 Lt pareiginės algos bazinį dydį.
- nuo sausio 1 d. pagrindinį neapmokestinamųjų pajamų dydį didinti nuo 290 iki 320 Lt, atitinkamai apie 10% didės individualieji NPD bei papildomi NPD už auginamus vaikus.
- nuo spalio 1 d. minimalią mėnesinę algą didinti iki 700 Lt.

9 lentelė MDU ir NPD didinimo poveikis asmens realiųjų pajamų augimui

Bruto DU	NPD	FAPM 27%	SODRA			Darbuotojo pajamos (neto), Lt	Realių darbuotojo pajamų padidėjimas	
			31%	3%	Viso		Lt	%
600	290	83,7	186,0	18,0	204	498,3		
700	290	110,7	217,0	21,0	238	568,3	70,0	14,0%
700	320	102,6	217,0	21,0	238	576,4	78,1	15,7%

2007 m. padidinus MDU iki 700 Lt ir NPD iki 320 Lt, minimalų darbo užmokestį gaunančio asmens realiosios pajamos išaugtų 15,7% (žr. lentelė nr. 9). Atsižvelgiant į tai, kad ateinantiems metams šalyje yra prognozuojamas vidutinis 10 procentų darbo užmokesčio augimas, gyventojų pajamų diferenciacijos mažėjimui MDU ir NPD didinimas esminės įtakos neturės. Siekiant užtikrinti šalies gyventojų realiųjų pajamų diferenciacijos mažėjimą, būtų tikslinga apsvarstyti NPD didinimo iki 350 ar 400 Lt galimybę.

Darbuotojų pasiskirstymo pagal bruto darbo užmokestį šalies ūkyje, neįskaitant individualių įmonių, tyrimo duomenys rodo, kad didesnė visą darbo laiką dirbančių darbuotojų dalis uždirba mažiau už šalies ūkio darbo užmokesčio vidurkį. 2005 m. spalio mėn., net 67,3 procento šalies darbuotojų gavo iki 1500 litų vidutinį mėnesinį bruto darbo užmokestį, valstybės sektoriuje – 60,3 procento, privačiame sektoriuje – 72,3 procento darbuotojų.

⁴ LR statistikos departamento skaičiavimu, minimaliąją mėnesinę algą ar mažesnę darbo užmokestį gaunančių visą ir ne visą darbo dieną ar savaitę dirbančių darbuotojų dalis, neįskaitant individualių įmonių, 2005 m. spalio mėn., palyginti su 2004 m. spalio mėn., sumažėjo ir sudarė 17,3 procento (2004 m. spalio mėn. – 20,0%), iš jų beveik pusė darbuotojų dirbo ne visą darbo dieną ar savaitę.

MDU ir NPD didinimo poveikis skurdo lygiui Lietuvoje

MDU išaugus iki 700 Lt ir NPD iki 320 Lt, minimalų mėnesinį darbo užmokestį gaunančio asmens realiosios pajamos išaugtų 15,7% iki 576,4 Lt. Nepaisant gana ženklaus minimalų darbo užmokestį gaunančių šalies gyventojų realių pajamų augimo, minimalus darbo užmokestis Lietuvoje vis tiek liks vienas mažiausių Europos Sąjungos šalių tarpe. Kyla abejonių ar net ir tokio dydžio realiosios pajamos galės užtikrinti minimalių MDU gaunančių asmenų pragyvenimo lygį (ypatingai atsižvelgiant į numatomą energetinių išteklių kainų augimą). Dėl šios priežasties yra būtina ir toliau, atsižvelgiant į įmonių finansines galimybes, darbo našumo augimą bei infliacinius procesus, didinti tiek minimalų darbo užmokestį (MDU), tiek ir neapmokestinamųjų pajamų dydį (NPD), apsvarstant ir MDU diferenciacijos galimybes.

IŠVADOS

- 2000-2005 metų laikotarpiu Lietuvos ūkis pasižymėjo sparčiu augimu. 2005 m. BVP metinis pokytis sudarė 7,5 proc. ir buvo vienas didžiausių tarp Europos Sąjungos šalių. LR Statistikos departamento duomenimis, 2001-2005 metais nedarbo mažėjimo tempai šalyje buvo itin spartūs ir nuo 17,4 proc. sumažėjo iki 8,3 proc., o 2006 m. pirmąjį ketvirtį tesiekė 6,4 proc. Prognozuojama, jog vidutinės trukmės laikotarpiu Lietuva ir toliau išlaikys spartų ekonomikos augimą.
- Bedarbių skaičiaus mažėjimą pastaraisiais metais lėmė ne tik sparti ūkio plėtra, bet ir intensyvi emigracija, kuri kartu su neigiama natūralia gyventojų kaita mažina ekonomiškai aktyvių gyventojų skaičių. Išankstiniais *Eurostat* skaičiavimais, 2005 m. pagal oficialiosios emigracijos mastus Lietuva pirmavo tarp visų ES valstybių ir jos migracijos saldo buvo -2,6 tūkstančiai gyventojų. Viena pagrindinių emigracijos priežasčių – nedidelis šalies darbo užmokesčio lygis, kuris yra vienas mažiausių visoje ES.
- Analizuojant minimalaus darbo užmokesčio dydį, ES šalis nares galima suskirstyti į tris grupes: (1) Mažiau negu 300 eurų per mėnesį; (2) Nuo 400 iki 700 eurų per mėnesį; (3) Daugiau negu 1200 eurų per mėnesį. Pirmajai šalių grupei, turinčiai mažiausią MDU, priskiriama ir Lietuva (174 eurai). Minimalus su darbo santykiais susijusių pajamų dydis Lietuvoje yra vienos mažiausių visoje ES.
- Nors vidutinis šalies darbo užmokestis, kaip ir visi šalies ekonominį augimą apibūdinantys rodikliai, pastaraisiais metais išlaikė augimo tendencijas, lyginant su kitomis šalimis, Lietuvoje šis rodiklis išlieka vienu mažiausių. Vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis šalies ūkyje (be individualių įmonių) II 2006 m. ketvirtį sudarė 1519,7 lito ir, palyginti su II 2005 m. ketvirčiu, padidėjo 14,1 %. Viena iš darbo rinkos problemų - palyginti žemas darbo našumas. Pagal šį rodiklį, Lietuva gerokai atsilieka tiek nuo senųjų, tiek ir nuo naujųjų ES narių.
- Atsižvelgiant į gerus šalies makroekonominis rodiklius bei palankias jų prognozes, siūlymas 2007 m. didinti MDU iki 700 litų gali būti laikomas savalaikiu ir pagrįstu. Nuosekli MDU didinimo politika ilgame laikotarpyje leistų sumažinti Lietuvoje šiuo metu ypač spartų darbo jėgos emigracijos procesą, leistų priartinti Lietuvoje mokamą MDU prie ES šalių vidurkio.
- Minimalaus mėnesinio darbo užmokesčio didinimo poveikį darbo vietų didėjimui ar mažėjimui būtų galima įvertinti tik įmonių, ypač smulkaus ir vidutinio verslo įmonių, apklausos metu. Kadangi tokia apklausa 2006 m. atlikta nebuvo, galima remtis 2005 m. spalio mėnesį atlikto tyrimo rezultatais. Minėto tyrimo metu 8,4% visų SVV įmonių prognozavo, jog dėl MDU didinimo gali tekti mažinti darbuotojų skaičių, 3,7% įmonių teigė, jog dėl MDU didinimo gali tekti sumažinti suplanuotą sukurti naujų darbo vietų skaičių.
- Didėjant įmonių darbo sąnaudoms, turėtų didėti ir šių įmonių gaminamos produkcijos kainos, o kartu ir bendras kainų lygis šalyje. Nepaisant šios priklausomybės, MDU didinimo poveikis kainų lygio augimui neturėtų būti didelis, atsižvelgiant į tai, kad darbo užmokestis sudaro palyginti nedidelę įmonių sąnaudų dalį.
- Maži atlyginimai neabejotinai sukuria Lietuvos pramonei tam tikrą konkurencinį pranašumą, kuris didėjant MDU, o kartu ir vidutiniam darbo užmokesčiui, nyksta.

Išnaudodamos palyginti pigią darbo jėgą, šalies įmonės gali prekiauti žemesnėmis kainomis nei užsienio šalių įmonės, kurios moka darbuotojams didesnę darbo užmokesį. Nepaisant to, toks konkurencinis pranašumas neužtikrina ilgalaikės šalies ekonominės plėtros. Siekiant ne tik išlaikyti bet ir didinti šalies konkurencingumą, būtina investuoti į aukštą pridėtinę vertę sukuriančias technologijas ir diegti inovacijas, o ne rūpintis pigios darbo jėgos išsaugojimu.

- Europos šalyse MDU dažniausiai diferencijuojamas, atsižvelgiant į dirbančiųjų amžių, kvalifikaciją, profesiją bei darbo patirtį. Estija, Graikija, Ispanija, Kipras, Lenkija, Lietuva, Rumunija, Slovėnija ir Vengrija MDU diferenciacijos pagal asmens amžių netaiko. Nei vienoje iš tirtų Europos šalių, išskyrus Malta, nėra taikoma MDU diferenciacija pagal ūkio sektorius ir regionus.
- Remiantis atlikta įvairių pramonės šakų pajamų, sąnaudų ir vidutinio mėnesinio darbo užmokesčio skirtumų analize, galima teigti, kad realiausią pagrindą Lietuvoje turi MDU diferenciacija pagal atskiras ūkio šakas; MDU didinimas labiausiai palies tas ūkio šakas ir sektorius, kuriuose vidutinis darbo užmokestis yra mažiausias.
- Remiantis LR statistikos departamento pateiktais duomenimis apskaičiuotas MDU ir NPD didinimo poveikis valstybės ir SODROS biudžeto pajamų ir išlaidų didėjimui nėra tikslus, dėl šių priežasčių:
 - Statistikos departamentas atlieka Darbuotojų pasiskirstymo pagal darbo užmokesčio dydį tyrimą kiekvienų metų spalio mėnesį. Paskutiniai turimi statistiniai duomenys atspindi 2005 m. spalio mėnesio situaciją, kuri per metus galėjo pasikeisti;
 - Statistikos departamento atliekamas tyrimas neapima individualių įmonių, sudarančių ženklia visų Lietuvoje veikiančių įmonių dalį. 2006 m. sausio 1 dieną šalyje buvo registruotos 71.194 individualios įmonės (veikė 24.162) bei 55.664 uždarnosios akcinės bendrovės (veikė 30.965);
 - Skaičiavimai neatsižvelgia į tuos valstybės ir privataus sektoriaus darbuotojus, kurie uždirba šiek tiek daugiau nei MDU ir kurių atlyginimai didės, didėjant MDU;
 - Atliekant skaičiavimus daroma prielaida, kad asmenų, dirbančių ne pilną darbo dieną darbo užmokestis yra didesnis už minimalų.
- Nuomonei, kad didinant MDU kartu būtų padidintas ir neapmokestinamųjų pajamų dydis (NPD), pritaria dauguma socialinių partnerių (darbdavių ir darbuotojų) organizacijų. Vienas iš pagrindinių NPD didinimo argumentų yra tai, kad visi MDU kėlimo kaštai tenka verslui. Nors ir tokiu atveju visą MDU didinimo našta nešėtų verslas, tačiau poveikis realių mažiausiai uždirbančių šalies gyventojų pajamų augimui būtų žymiai didesnis.
- Priėmus sprendimą lygiagrečiai didinti tiek minimalų mėnesinį darbo užmokesį (MDU), tiek ir neapmokestinamųjų pajamų dydį (NPD), teigiamas tokio sprendimo pasekmės labiausiai pajustų mažiausias pajamas uždirbantys šalies gyventojai. Atsižvelgiant į tai, kad ateinantiems metams šalyje yra prognozuojamas vidutinis 10 procentų darbo užmokesčio augimas, gyventojų pajamų diferenciacijos mažėjimui MDU ir NPD didinimas esminės įtakos neturės. Siekiant užtikrinti šalies gyventojų realių pajamų diferenciacijos mažėjimą, būtų tikslinga apsvarstyti NPD didinimo iki 350 ar 400 Lt galimybę.

PRIEDAS Nr. 1

Darbuotojų, dirbančių visą ir ne visą darbo laiką, skaičius pagal bruto darbo užmokesčio dydį 2004–2005 m. spalio mėn., %

Darbuotojų skaičius	Metai	MMA ir mažiau ²	Iš viso darbuotojų	iš jų pagal bruto darbo užmokesčio dydžio grupes, Lt								
				600 ir mažiau	601–800	801–1000	1001–1200	1201–1500	1501–2000	2001–3500	3501–5500	5501 ir daugiau
Šalies ūkis												
Iš viso	2004	20,0	100	30,2	15,0	10,9	9,3	11,1	11,1	9,4	2,1	1,0
	2005	17,3	100	23,9	14,4	11,0	9,6	11,8	13,0	12,1	3,0	1,3
dirbančių visą darbo laiką	2004	12,1	100	22,5	16,2	12,0	10,3	12,4	12,5	10,6	2,4	1,1
	2005	10,3	100	16,9	15,1	11,8	10,5	13,0	14,4	13,5	3,3	1,4
dirbančių ne visą darbo laiką	2004	79,3	100	87,5	6,4	2,9	1,2	0,9	0,5	(0,4)	(0,1)	(0,0)
	2005	76,1	100	82,2	8,2	4,0	1,9	1,7	(1,1)	(0,7)	(0,2)	(0,0)
Valstybės sektorius												
Iš viso	2004	11,9	100	20,4	14,1	11,4	10,4	13,6	15,8	11,4	2,2	0,7
	2005	11,1	100	16,4	11,5	11,3	10,7	14,0	18,1	14,3	2,9	0,9
dirbančių visą darbo laiką	2004	5,6	100	13,5	14,4	12,1	11,4	15,1	17,5	12,7	2,5	0,8
	2005	5,2	100	10,2	11,4	11,8	11,6	15,3	19,9	15,7	3,1	1,0
dirbančių ne visą darbo laiką	2004	66,9	100	80,3	11,0	5,0	1,7	1,1	0,7	(0,3)	0,0	0,0
	2005	65,8	100	74,4	12,6	6,5	2,4	1,9	(1,4)	(0,6)	/	/
Privatus sektorius												
Iš viso	2004	25,7	100	37,1	15,7	10,6	8,4	9,3	7,8	7,9	2,1	1,1
	2005	21,5	100	28,8	16,3	10,8	8,9	10,4	9,5	10,7	3,0	1,5
dirbančių visą darbo laiką	2004	16,7	100	29,1	17,5	11,9	9,5	10,5	8,9	9,0	2,4	1,3
	2005	13,9	100	21,5	17,7	11,8	9,8	11,5	10,6	12,0	3,4	1,7
dirbančių ne visą darbo laiką	2004	86,4	100	91,6	(3,9)	1,7	(1,0)	(0,9)	(0,5)	(0,4)	(0,1)	(0,0)
	2005	82,0	100	86,7	5,7	2,5	(1,6)	(1,6)	(0,9)	(0,7)	/	(0,1)

¹ Be individualių įmonių.

² MMA ir mažiau gaunančių darbuotojų skaičius, palyginti su atitinkamo sektoriaus visu tokių darbuotojų skaičiumi.